

Ioan Adam

UN ECKERMANN DE CURSĂ LUNGĂ*

Daniel Cristea-Enache a debutat în 2001 cu un **Concert de deschidere** echivalent cu un amplu recital de virtuozitate. Tipologic, el era un maestru concertist capabil să interpreteze într-o formă liberă varii partituri, reunite în succesiuni imprevizibile, în care dominanta era stăpânirea sigură, fără exaltări și căderi în transă, a fragmentelor abordate. Rezulta de aici o rapsodie critică a contemporaneității literare, investigată cu un ochi rând pe rând curios, intrigat, amuzat, fascinat, circumspect sau, mai rar, iritat și executată pe întreaga claviatură. Critic de întâmpinare fiind, Daniel Cristea-Enache a învățat de timpuriu arta adecvării, a situării decise „în chestiune”, refuzând din instinct divagațiile erudite, ocolurile impresioniste. Citite *legato* sau pe sărite, paginile lui dădeau o confortabilă senzație de obiectivitate, de echilibru și echidistanță, proprie exegetului preocupat de exactitatea discursului, nu de aplauzele sălii.

Corectorul de la **Contemporanul – Ideea europeană** și redactorul **Caietelor critice** a urcat ulterior pe scara universitară și ar fi fost de așteptat (exemple sunt destule!) să adopte morgia specifică. Bunul-simț, nu ca paradox, ci ca regim existențial, l-a ferit de această tristă metamorfoză. N-a devenit un „specialist” mohorât și pedant, obsedat să nu se „risipească”, mai mult, a intrat cu aplomb și în arcele publicisticii, în registre mai diverse decât lăsa să se întrevadă cartea de debut. **Recursul la memorie**, operat împreună cu poeta Ileana Mălăncioiu, pe care l-a publicat în 2003, e un ghid pasionant în subteranele unui Eu pe care poezia nu l-a dezvăluit decât parțial, dar și un veritabil fir al Ariadnei în labirintul României de tranziție. Acestui interviu-maraton, pe care l-aș compara cu memorabilele **Convorbiri cu Marin Preda** ale lui Florin Mugur, i s-au adăugat interviurile din volumul **Sertarul Scriitorului Român**, apărut nu demult la Polirom.

Reporter, în sensul clasic al termenului, Daniel Cristea-Enache nu e. „Tehnica” pe care o predau pontifii jurnalismului universal îi rămâne străină. Un Curtis D. MacDougall i-ar reproșa, de pildă, aglomerarea întrebărilor deschise, contopirea lor într-un suvoi. Dar interviurile sale sunt, ne avertizează autorul într-un dens **Argument**, „dialoguri pe hârtie”, „conversații” ce presupun timp de reflecție, menajarea formală a interlocutorului, decența reciprocă. Daniel Cristea-Enache e un Eckermann cu stil, meticolos și manierat chiar când pune întrebări incomode ori, iarăși rar, când primește, la rândul-i, întrebări și răspunsuri pe măsură. Cel mai bun interviu din carte este, are dreptate publicistul când afirmă asta, cel cu Gheorghe Grigurcu. Încrâncenat și neguros îndeobște, criticul refugiat de nevoie într-un târg amar, e aici un spadasin excelent, cu mișcări abile din *poignet* și fandări spectaculoase, ale cărui asalturi încep, ca și ale lui Daniel Cristea-Enache, cu o rafală interogativă.

Spunând asta, am definit esența strategiei investigative a celui care scormonește în „sertarele scriitorului român”. Cel ce întreabă e un om al nuanței care caută Graalul răspunsului ultim, indubitabil, fără apel. A chestiona, a construi prin întrebări un portret de adâncime al interlocutorului pretinde o artă a conversației, o tensiune intelectuală ce se descarcă în fulgerări repetate. Iată, cu titlu de exemplu, o suită adresată prozatorului Augustin Buzura, un scriitor și un lider de instituție culturală cu care – om de caracter fiind – a împărțit și delicia „puterii”, și amărăciunea unei debarcări pripite: „Sunteți un spirit mai degrabă conservator sau, dimpotrivă, unul care se înnoiește odată cu veselele vremuri pe care le trăim? Realismul constructiv al romanelor dumneavoastră, de lentă acumulare epică și dureroase incizii psihologice, se «împacă» în vreun fel cu relativismul și ludicul postmodernismului, cu des-centrarea și dispersia textuală? Nu s-a învechit formula dumneavoastră de creație? Nu vă simțiți cumva demodat, uitându-vă în jur?”

Întrebările acestea în cascadă au, desigur, tâlcul lor. Daniel Cristea-Enache reia iscusit acuzele **altora**, se face **advocatus diaboli** pentru a da prilej partenerului de dialog să-l afurisească memorabil pe Necuratul care cârtește în numele „modei”. Sigur că epitetul „veselele” are în acest context un sens antifrastric. Trăim mai degrabă timpuri de-a râsu’ plânsu deloc prielnice „meritocrației”.

Meritul „reporterului” (să-i zicem totuși așa, deși comitem o nedreptate) este că știe să-și aleagă bine interlocutorii, compunând din depozițiile lor atât de personalizate un veritabil **roman à tiroirs** al lumii în care ne ducem zilele. Răspunzând la o întrebare ce viza „competiția intelectuală” la noi, poetul Ștefan Augustin Doinaș mărturisea că în „modestia [lui] orgolioasă” se „vâră mereu între cei mai buni, pentru că numai vecinătatea lor mă stimulează”. Am citit cu melancolie răspunsurile acestui excelent poet, ale cărui reflecții despre **poezie și modă poetică** le fișam la anii tinereții. Am și azi multe dintre cărțile lui. Fie-mi îngăduită aici o digresiune confesivă. În primăvara lui '70, redactor stagiar la „Scânteia” fiind, am purtat cu el o primă conversație (telefonică). Mi-a lăsat impresia unui om de mare caracter. Avuseseră loc pustiitoare inundații, atât de asemănătoare celor de anul trecut, iar autorul **Mistrețului cu colți de argint** donase sinistraților – din proprie inițiativă! – onorariul (substanțial!) pentru articolul pe care-l scrisese. Marin Preda, în schimb, refuzase net: „Nu dau nimic, îmi mor copiii de foame!” Prin '92-'93 am [re]întâlnit, la Parlament, altă ființă. Mai distantă, reticentă și, ciudat lucru pentru un parlamentar, fără verb. Cel care stăpânea cuvintele ca puțini alții, n-avea magie la microfon. Îl surclasa (nu numai pe el, dar și pe alți cărturari) bubuitorul Păunescu... l-am redescoperit căldura, vraja frazelor, în interviul acordat lui Daniel Cristea-Enache în august 2001. Avea dreptate în **aproape** tot ce spunea. (Scriu **aproape**, fiindcă nu înțeleg de ce-om fi trăit „într-o Siberie a

* Daniel Cristea-Enache, **Sertarul Scriitorului Român. Dialoguri pe hârtie**, Editura „Polirom”, Iași, 2005

spiritului“ între 1955-1989, iar între 1945-1955 – nu.) Îi înțeleg diatribele împotriva acelor *laudator*-i ai regimului comunist, oroarea de scriitor „silit să stea în genunchi.“ Un demon al contradicției îmi șoptește însă că atunci când îngenunchea primea totuși compensatoriu acolada Premiul Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă. Acest intelectual și poet de excepție, supărat pe cei care nu reușesc să mai facă deosebire între „victime și călăi“, rămâne pentru mine o „enigmă nesplicată“. El ce-a fost? De ce a acceptat pactul cu Securitatea și, mai ales, de ce n-a avut puterea să-l denunțe unilateral, ca alții, atunci când clipa Adevărului a venit? Iată de ce mă gândesc că fie într-o notă de subsol, fie într-un epilog, inteligentul Daniel Cristea-Enache, criticul care știe prea bine conduita discutabilă a lui Doinaș în procesul intentat lui I. D. Sârbu, ar fi trebuit să se refere la această enigmă psihologică. Mai ales că are o vocație aparte pentru dezlegarea misterelor unor vieți duble, de-ar fi să-mi amintesc din *Concertul de deschidere* doar excelenta dicotomie efectuată în cazul lui „Titus Procopovici“ (formula îi aparține!) și al cărții sale *Cartierul Primăverii. Cap sau pajură*.

Dar până la urmă e bine că între *lut* și *cer* a ales înaltul. Dacă pe un celebru prozator din generația '60 îl obseda „zborul jos“, pe Daniel Cristea-Enache îl fascinează altitudinile, perihelia. Interlocutorii lui sunt de obicei *vârfuri*, iar a înșira nume ca Nicolae Manolescu, Z. Ornea, Octavian Paler, Eugen Simion, Andrei Pleșu, Mircea Martin, George Gană, Virgil Nemoianu e o dovadă elocventă. Daniel Cristea-Enache e un orgolios motivat intelectual. Și bine face, fiindcă, o cred de mult, de modestia celor inteligenți profită proștii. Nu sunt sigur însă că acest orgoliu de nobilă extracție îl ajută să evite toate capcanele pe care vârsta i le întinde totuși. Am în vedere, afirmând asta, interviul cu Nina Cassian. Un plus de circumspecție și de

cunoaștere a lumii prin care au trecut cei de dinaintea lui l-ar fi scutit de păcatul venial al credulității. O admir pe *poeta* Nina Cassian, mi-am exprimat prețuirea și în scris, *memoriile* ei îmi displac însă profund. Memoria poetei este amnezică, mistificatoare. Cinismul ei celinian, verva pot fi admisibile, agreabile chiar, estetic, dar corectitudinea depoziției e în mare suferință. N-am sesizat „nepotrivirea de caracter“ dintre poetă și „partid“ de care autoarea *Cronofagiei* face astăzi mare caz. Din lectura nocturnă a vechilor colecții ale „presei centrale“ o știam însuflețită de exemplul artiștilor sovietici, chemând – pe urmele acestora – scriitorii români la „un război multiplu, cu arma Katiușa, mitraliera cu mai multe țevi“. O mai știam adepta spășită a autocriticii, condamnându-și singură „lucrările dăunătoare“. Nu-mi amintesc să fi „pus [vreodată] întrebări“ partidului sau să-i fi criticat „anumite decizii“, așa cum susține acum. Și-apoi, ce-ar fi vrut să facă pentru domnia-sa „partidul“? Postul de Dolores Ibarruri a României era ocupat de Ana Pauker, Gizela Vass era bine înfiptă la secția Relații externe a PCR, Ofelia Manole și Constanța Crăciun își etalau vigilența și „devotamentul“ din poziții-cheie. Și oare „partidul“ sau, mai exact spus, nomenclatura lui decizională, adică o strânsură de oameni afișând sau chiar practicând (de frică) puritanismul, ar fi putut aproba oscilațiile ei amoroase, mărturisite de astă-dată sincer (chiar cu „sadism al adevărului“, cum scrie memorabil Daniel Cristea-Enache) în *Memoria ca zestre*?

Mărturisesc că acesta este singurul „dialog pe hârtie“ ce face notă disonantă cu celelalte. Dar uneori un detaliu vestimentar neglijent, pune, la oamenii de gust, mai bine în valoare eleganța ținutei. *Sertarul Scriitorului Român* e plin de lucruri și taine mirabile. „Empatică sau «conflictuală»“, curiozitatea acestui Eckermann instruit, fără inhibiții și tabuuri, le-a pus într-o lumină vie, care are toate șansele să dureze.